

O. Belokrulova, Doctor of Sciences (Economics)
South Federal University, Rostov-na-Donu (Russia),
K. Belokrulov, PhD
South Federal University, Rostov-na-Donu (Russia)

HEURISTIC POSSIBILITIES OF IN RESEARCH CO-OPERATIONS OF ECONOMIC SUBJECTS INSITUCIONALISM

The possibilities of institutionalism are explored as an interdisciplinary methodology, synthesizing the modern achievements of philosophy and political science, economic theory, institutional economics and sociology, which describes the interactions between economic subjects more accurately, including the government and business on the market of public procurement. There are received solutions for problem situations in the system of the russian public procurement on the way of institutionalization of centralized model on the micro level (for example, the Southern Federal University), as well as on the macrolevel in the frame of formation of Federal Contract System, aimed to integrate all stages of government contracting – planning, placing the order, controlling and enforcement of state contract.

Keywords: institutionalism; institutional environment; institutional agreements; government contract; the problems of public procurement; the centralized mode; the Federal Contract System; Southern Federal University.

УДК 347.122

В. Вірченко, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТЕОРЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗМІСТ ТА ДЖЕРЕЛА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття присвячена аналізу еволюції теоретичних підходів до дослідження змісту та джерел права інтелектуальної власності. Досліджено особливості виникнення та зміст теорії промислової власності, договірної, рентної та деліктної теорій. Розглянуто іматеріальну конструкцію та концепцію особистих прав. Проаналізовано зміст теорії виключних прав, інтелектуальних прав та теорію клієнтелі.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, делікт, виключне право, договірна теорія, рентна теорія, теорія особистих прав.

На сьогодні інтелектуальна діяльність є не лише сферою реалізації людського потенціалу, а й основоположним джерелом соціально-економічного прогресу нації. Об'єкти інтелектуальної власності використовуються у різних сферах господарської діяльності, забезпечують виробництво інноваційної продукції, сприяють розвитку сфери послуг та підвищенню рентабельності підприємницької діяльності. Але так було не завжди. Лише в останні десятиріччя за умов становлення пост-індустріального суспільства відносини інтелектуальної власності перетворилися на важливу складову соціально-економічного базису суспільства, а об'єкти інтелектуальної власності отримали статус визначального фактору суспільного виробництва. Виникнення, розвиток, ускладнення та урізноманітнення інтелектуальної діяльності відбувалося разом із еволюцією людської цивілізації. Спочатку інтелектуальна діяльність розглядалася лише як реалізація творчого та інтелектуального потенціалу людини, засобом урізноманітнення дозвілля людини та культурного життя суспільства. Крім того, сфера послуг, де основоположна роль належала саме інтелектуальній діяльності, вважалася непродуктивною у господарському сенсі. Нарешті у епоху просвітництва, коли прискорення науково-технічного прогресу та підвищення ролі інтелектуальної діяльності вже неможливо було ігнорувати відбувається зародження права інтелектуальної власності. Таким чином, як свідчить світова історія, поряд із розвитком інтелектуальної діяльності, відбувався генезис права інтелектуальної власності, а також поступова еволюція теоретичних уявлень його змісту та джерела. Виникнення права інтелектуальної власності, як сукупності діючих у суспільстві і підкріплених державним примусом норм, що регулюють відносини у галузі привласнення та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, обумовлювалося необхідністю врегулювання інтелектуальної діяльності та узгодження інтересів авторів об'єктів інтелектуальної діяльності, їх правонаступників та суспільства.

Аналіз і врахування історичних тенденцій розвитку теоретичних уявлень про право інтелектуальної власності є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє скоригувати сучасну систему нормативно-правового

та державного регулювання відносин інтелектуальної власності в Україні. Особливий інтерес для України становить дослідження шляхів удосконалення нормативно-правового поля у галузі інтелектуальної власності, адже проблема зростання кількості правопорушень у зазначеній галузі і до тепер знаходить прояв у рамках вітчизняної економіки. Усе це свідчить про актуальність, а також теоретичну і практичну значущість обраної теми.

Зміст та основні теоретичні засади інтелектуальної власності були широко висвітлені в економічній літературі. Належне місце в розробці даної наукової тематики займають праці Базилевича В.Д., Піленка О.О., Шершеневича Г.Ф., Дозорцева В.А., Пікарда Е. та інших. Водночас, питання, пов'язані із дослідженням еволюції теоретичних уявлень про зміст та джерела права інтелектуальної власності, їх узагальнення на основі сучасних наукових концепцій у галузі права інтелектуальної власності на наш погляд, вивчені та висвітлені недостатньо.

Мета даної статті полягає у дослідженні особливостей виникнення та розвитку теоретичних концепцій у галузі права інтелектуальної власності, а також аналізі та класифікації різних теоретичних конструкцій, які характеризували уявлення науковців, юристів-практиків та філософів на джерела права інтелектуальної власності та його характерні риси.

Першою в історії генезису авторського права є концепція привілеїв, яка виникла у XV ст. Зазначений період визначався двома тенденціями. По-перше, змінюється суспільна думка щодо змісту, значення та результатів фізичної праці. Відбувається поступовий відхід від влади релігійних догматів, згідно з якими, наприклад, після вигнання із Едему на Адама було накладене прокляття у вигляді обов'язку працювати. Також відбувається перегляд сформованої ще за античних часів у працях Платона та Аристотеля концепції зневаги до фізичної праці. Значну роль у цьому процесі відіграють здобутки видатних митців епохи відродження Мікеланджело Буонарроті та Леонардо да Вінчі. Внаслідок переходу від феодалізму до капіталістичного виробництва ремісники отримують свободу, їх праця перестає бути в очах суспільства ганебною, а результати їх творчої діяльності набувають ознак продуктів творчої діяльності.

По-друге, у період відродження все помітнішим стає негативний вплив цехів та гільдій на швидкість науково-технічного прогресу. Статути цехів накладали значні обмеження на своїх членів. Члени цеху мали купувати сировину за однаковими цінами, статути цехів забороняли майстру мати більше як одного підмайстра, зобов'язували здійснювати виробництво за точно встановленими зразками і технологіями. Крім того, цехи рішуче виступали проти надання винахідникам будь-яких виключних прав, аргументуючи це необхідністю дотримання правил вільної конкуренції. Наприклад, коли Жан-Батист Ревейон у Франції розробив технологію і розпочав виробництво якісних паперових шпалер, гільдія виробників шпалер із полотна та шовку на короткий час домоглася відповідної заборони, адже виробництво Ревейона, на їх думку, спричинить розорення великої кількості чесних робітників. Винахідних першої машини для виробництва панчіх, яка у 11 разів підвищувала продуктивність праці, випускник Кембриджу Вільям Лі з Нотінгемширу, так і не зміг отримати виключних прав на використання свого винаходу в Англії. Королева Єлизавета I відмовила йому у наданні патентної грамоти, оскільки це, на її думку, позбавило б роботи багатьох працівників, які займалися ручним в'язанням панчіх. Після цього Лі був вимушений виїхати до Франції, де отримав відповідні привілеї від короля Генріха IV.

З метою стимулювання науково-технічного прогресу, звільнення ремісників від влади цехів монархи країн Європи почали надавати винахідникам привілеї. Перший привілей на винахід був виданий у 1416 р. Республікою Венеція. Перший на території сучасної Італії патент було видано республікою Флоренція в 1421 р. архітектору Ф. Брунелескі. Привілеї були різними за змістом. Одні мали дозвільний характер – тобто надавали виключні права на використання винаходу. Інші – дозвільний і забороняючий, вони не лише надавали виключні права певній особі, а і забороняли усім іншим дані права використовувати. Окремі привілеї звільняли від влади цехів певні території. Наприклад у Франції королівський привілей 1602 р. звільнив від контролю цехів усіх промисловців, що розташовували свої майстерні у Луврській галереї. Об'єднувало їх те, що вони надавалися за рішенням монарха добровільно і у формі його особливої милості – англ. "Our special Grace, certain Knowledge and mere Motion". Тобто винахідники, що хотіли отримати привілей, зверталися до монарха і просили його про милість, а не вимагали захистити їх виключні права, що ще раз підкреслює факультативний характер привілею. У своїх письмових зверненнях до монарха, винахідники зображували себе не як працівників, що мають право на винагороду, а як порядних та корисних державі людей, яким потрібно допомогти. Крім того, привілеї були надзвичайно різними за змістом, монарх за власним бажанням визначав мотиви видачі, тривалість, об'єм, умови дії і навіть санкції. Згодом попередній розгляд питань щодо видачі привілеїв монархи почали доручати своїм радникам, що зумовило поширення корупції у цій галузі. Через деякий час, внаслідок неконтрольованого процесу видачі привілеїв (монополій), у Англії на початку 17 ст. було монополізовано не менше 38 продуктів і у тому числі такі предмети першої необхідності, як сіль, залізо, оцет, сталь, селітра, свинець, горщики, пляшки, папір, мідь тощо. При цьому власники привілеїв (монополісти) піднімали ціни на продукти в 12 і більше разів. З метою вирішення зазначених проблем британський парламент у 1623 р. видав статут про монополії, яким оголошувалися нікчемними всі раніше видані монополії і ліквідувалося право короля надалі видавати нові монополії, єдине виключення при цьому було зроблене на користь винахо-

дів. Статут перераховував випадки, коли король може і коли – не може видавати привілеї, і вказує, які з монополій відтепер втрачають силу. При цьому, остаточне рішення про видачу привілею залишалося за монархом. Норми щодо видачі привілеїв не мали обов'язкового імперативного характеру, а залишалися факультативними.

Наступним етапом розвитку теоретичних уявлень про право інтелектуальної власності стала так звана пропріетарна концепція або теорія промислової власності. Основні принципи даної теорії сформулював С. Буфлер у своєму виступі на Національних Зборах французького революційного уряду з приводу ухвалення патентного закону. На той час, щоб уникнути аналогій з монополіями правами або привілеями, які ототожнювалися зі Старим режимом, застосували термін право промислової власності. Буфлер обґрунтував тезу про те, що власник патенту не володіє жодними виключними правами і не створює монополії, адже його право на результат власної інтелектуальної діяльності є природними і беззаперечними, оскільки зумовлюється працею, що належить до головної форми привласнення. Отже, право інтелектуальної власності жодним чином не відрізняється від звичайного речового права [5, с.10]. Буфлер зазначає, що дерево, яке зростає у полі так же само належить власнику землі, як і ідея – її автору. Виключні права інтелектуальної власності, на думку Буфлера, є специфічним правом власності і щоб отримати належну правову охорону винахідних укладає з суспільством певну угоду, після чого отримує патент і набуває певних додаткових майнових прав. Успіх доповіді Буфлера засвідчувала перша стаття нового патентного закону 1791 р. – "будь-яке відкриття або новий винахід у будь-якій галузі промисловості є власністю його автора".

Певним розвитком пропріетарної конструкції стала договірна теорія, автором якої вважається англієць лорд Елдон. У 1800 р. він у власному виступі зазначає, що винахідник отримуючий патент укладає з державою певний договір на відповідний термін, згідно з яким він зобов'язується розкрити суспільству сутність винаходу і за яким до нього переходять виключні права на цей винахід. Від такої угоди вирає і суспільство і винахідник. Останній на певний термін стає монополістом, що дозволяє йому компенсувати витрати на розробку винаходу і отримати прибуток. Суспільство у свою чергу отримує можливість використовувати винахід після закінчення терміну дії патенту. Крім того, подібна практика стимулює науково-технічний прогрес, оскільки винахідних вимушений після закінчення терміну дії патенту далі займатися інтелектуальною діяльністю і створювати нові інтелектуальні продукти. Варіантів цієї концепції декілька. Ренуар зазначає, що договір держави з винахідником встановлює на користь останнього монополію. Р. Брускаллі стверджує, що договір встановлює на користь винахідника право власності. Прихильник даного підходу зазначають, що визначення патентного права як договору дозволяє пояснити усі особливості права інтелектуальної власності [3, с.46].

Поряд із договірною концепцією, цікавою з точки зору аналізу еволюції розуміння права інтелектуальної власності є теорія особистих прав сформована Е. Шмідтом, О. Гірке. Е. Шмідт стверджує, що основа авторського права, полягає в тому, що цей твір силою творчої праці автора, стає як би частиною його особистості. Гідність автора порушується, коли результат його діяльності відчужується від нього. Отже, право інтелектуальної власності є особливою формою захисту індивідуальності в усіх її проявах, захисту особистих немайнових прав людини. О. Гірке стверджує, що існує категорія прав, які надають своїм суб'єктам владу над частиною

сфери їх власної особи і вони називаються особистими правами. Особисті права відрізняються від права на особу і є тією основою, з якої виникають як публічні, так і цивільні права. Категорію особистих прав він розглядає як самостійний комплекс юридичних інститутів, що займає особливе місце в системі права. Межі між загальним правом на особу і спеціальними особистими правами на його думку є надзвичайно нечіткими, оскільки окремі особисті права захищені нормами публічного права: недоторканість житла, секрет приватних листів, свобода совісті тощо. Загальною ознакою особистих прав є те, що вони становлять частину сфери людської особистості, вони належать до немайнових прав, хоча й можуть формувати майнові права [1, с.117]. Серед видів особистих прав Гірке виокремлює: право на своє власне тіло і життя; право на свободу; право на честь; право на особливе становище в суспільстві (дворянство); право економічної діяльності, зокрема привілеї, які розширюють сферу особистості суб'єкта за рахунок загальної економічної свободи; право на фірму і на товарні знаки; право на авторські та науково-технічні твори. Патентне право Гірке розглядає як виключне право творця винаходу розпоряджатися його оприлюдненням і промисловим використанням, при цьому сам твір є об'єктом права саме тому, що складає частину особистої сфери творця.

Дещо схожою на попередню теоретичну конструкцію є нематеріальна теорія І. Колера. Останній зазначає, що власність є продуктом праці, яка створює тісний зв'язок між суб'єктом і річчю, в яку він шляхом праці як би вкладає частину своєї власної особистості. Праця настільки сильно сполучає суб'єкта із матеріальним об'єктом його праці, що посягання об'єкт стає посяганням на особу, так само творчість сполучає творця і створене нематеріальне благо настільки сильно, що всяке посягання на це благо стає посяганням на особисту правову сферу творця [4, с.608]. Отже, правомочність, що створюється патентним правом, є відображенням тієї влади, яка належить творцеві по відношенню до свого творіння від природи. Патентне право є частиною цивільного права і спрямоване на захист інтересів творця. Колер зазначає, що авторське право є не лише як негативним правом по відношенню до третіх осіб, а й позитивним правом творця щодо результату своєї діяльності. За його словами авторське право є таке ж священне природне право, як і право власності. При цьому, авторське право складається як з майнових, так і немайнових особистих прав.

Паралельно із концепцією І. Колера розвивається деліктна теорія Д. Джоллі. На його думку, поза законом немає авторського права. При цьому, сам закон спрямований на захист прав автора від посягань третіх осіб. Таким чином, ніякого авторського права взагалі не існує, а є лише делікт. Тому зміст авторського права має негативний характер, що має на меті боротьбу із деліктами. Спеціальні закони, на його думку, встановили лише делікт і не створили жодної цивільної правомочності. К. Гербер також стверджує, що поза позитивними нормами, будь-хто міг би вільно передруковувати книгу за свій рахунок, не порушуючи цим прав автора, а лише зашкодивши його інтересам. Право автора ґрунтується виключно на позитивно-правових нормах, що забороняють контрафакцію [4, с.112].

Своєрідним продовженням ідей договірної конструкції є рентна теорія А. Шаффле, який зазначає, що авторське право є штучно створеною монополією, що забезпечує авторів ренту, додатковий прибуток. На думку Шаффле інтелектуальна діяльність не може оплачуватися згідно зі звичайними системами оплати праці. Тому результати інтелектуальної діяльності ма-

ють винагороджуватися за рахунок створення штучної монополії, надання автору виключних прав, що уможливають отримання додаткового прибутку. Винахідник, як зазначає Шаффле, беззаперечно володіє інтелектуальним капіталом і заслуговує на винагороду [4, с.117]. Проте, на противагу авторському праву, права винахідника не потрібно на його думку захищати штучними монополіями (привілеями), оскільки винаходи мають природну рентабельність, тобто конкуренти винахідника не можуть негайно ж після появи винаходу на ринку і з меншими витратами відтворювати останнє і, таким чином, позбавляти винахідника ренти.

Оригінальний підхід до розуміння права інтелектуальної власності репрезентує теорія вічної промислової власності Ж. Жобара. Як він зазначає, економічна свобода несе у собі загрозу для суспільства і держави, тому економічні відносини мають супроводжуватися відповідною правовою регламентацією з боку держави. Законами, які, на його думку, позбавлять суспільство від недоліків вільної конкуренції будуть ті, які встановлять незмінне і обов'язкове товарне клеймо для підприємців, повну і вічну власність на результати інтелектуальної діяльності – для винахідників та авторів. За словами Жобара власність на твори розуму аналогічна з власністю на землю, закон має карати смертю порушників даного права. Крім того, інтелектуальна власність має обкладатися прогресивним щорічним податком, який сановитиме важливе джерело доходів державного бюджету.

Своєрідним розвитком пропріетарної конструкції є теорія інтелектуальних прав, що була запропонована в 1908 р. Е. Пікардом. Зазначена теорія базується на припущенні, що право інтелектуальної власності є природними, оскільки зумовлюються працею, що належить до головної форми привласнення будь-якого блага. Таким чином, особа, що своєю інтелектуальною діяльністю створила твір має отримувати виключні права на нього, як на результат власної творчої праці. Водночас, на думку Пікарда, право інтелектуальної власності не може бути віднесене до речових, особистих або зобов'язальних прав. Він стверджує, що авторське, патентне право, право на засоби індивідуалізації утворюють нову групу інтелектуальних особистих немайнових і майнових прав, що протиставляються категорії речових прав.

Оригінальним підходом до аналізу змісту права інтелектуальної власності є теорія клієнтеля П. Руб'є. Він намагається інтерпретувати принципи патентного права на основі конструкції клієнтеля, як форми соціальної залежності в Стародавньому Римі, що являла собою взаємні правові, соціальні і економічні зобов'язання між плебеями і патриціями. Клієнтські зобов'язання могли переходити у спадок. Клієнти супроводжували свого патрона, підтримували його на виборах, а патрон зобов'язувався захищати своїх клієнтів у разі судових розглядів, або викупляти членів їх сімей, що потрапили в залежність, підтримувати їх мінімальні життєві потреби. На його думку, право інтелектуальної власності складається перш за все із комплексу майнових та немайнових прав на певне коло клієнтів (споживачів) інтелектуального продукту [2, с.114]. Тобто він намагається ототожнити право інтелектуальної власності із правом на ділову репутацію та клієнтський капітал. На жаль, ця концепція якщо і може бути застосована практиці, то лише стосовно окремих засобів індивідуалізації – товарних знаків та фірмового найменування.

На нашу думку, найменше заперечень викликає теорія виключних прав, що розроблялася І.Г. Фіхте, О.О. Піленко, Г.Ф. Шершеневичем. Шершеневич зазначає, що оскільки захист права інтелектуальної власності зводиться зазвичай до надання певним особам винят-

кової можливості здійснення певних дій із заборону усім іншим їх здійснювати, такі права слід було б назвати виключними. Спочатку він вважав, що виключні права мають належати до майнових прав, а згодом дійшов думки що вони мають належати до абсолютних прав, поряд з речовими правами. За словами В.О. Дозорцева, виняткові права виконують відносно нематеріальних об'єктів ту ж функцію, що і право власності відносно матеріальних. Використовуючи поняття виключного права прихильники даної теорії намагаються створити єдиний правовий інститут, що відповідає нематеріальній природі об'єктів інтелектуальної діяльності. Виключний характер права базується на тому, що закон встановлює монополію автора на використання нематеріального об'єкту. При цьому, аналогічно до права власності, виключне право передбачає, що правовласнику протистоїть невизначене коло осіб, зобов'язаних утримуватися від будь-яких порушень його права. На думку прихильників даної теорії, виключні права мають абсолютний характер, як і право власності, включає особисті і виникаючі на їх основі майнові права, обмежені у часі і просторі. Крім того, зазначені права виникають і припиняються згідно із законом і у відповідності до спеціальної процедури, а не на основі цивільно-правових договорів. Інші особи не мають права використовувати чужі результати інтелектуальної діяльності, незважаючи на наявність фізичної можливості, оскільки для використання нематеріального результату творчої діяльності не потрібно порушувати право володіння.

Підсумовуючи дослідження слід зазначити, що у процесі еволюції права інтелектуальної власності юристи-практики та науковці висували різні концепції щодо джерел та змісту тих виключних прав, які набуває тво-

рець на результати власної інтелектуальної діяльності. Наслідком цього процесу стало формування різних юридичних конструкцій права інтелектуальної власності, широка різноманітність яких ще раз підтверджує багатогранність, складність та особливість такої категорії, як інтелектуальна власність. Суперечливі і неоднозначні за своїм змістом, ці теорії сприяли розвитку і формуванню сучасної концепції права інтелектуальної власності.

Актуальність і гострота проблеми ефективного інституційного регулювання відносин інтелектуальної власності, повноцінного захисту прав суб'єктів інтелектуальної діяльності, створення передумов для прискорення науково-технічного прогресу свідчать про об'єктивну необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічного базису дослідження сутності та джерел права інтелектуальної власності. Комплексного аналізу потребує критика права інтелектуальної власності, правомірність застосування щодо результатів інтелектуальної діяльності терміну власність, а також розробка нових підходів до розуміння змісту цього багатогранного поняття.

Список використаних джерел

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник [текст] / В.Д. Базилевич. – 2 вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. Веденин В.С. Правопонимание и патентное право: монография [текст] / В.С. Веденин. – Владимир: Транзит-ИКС, 2007. – 220 с.
3. Городов О.А. Право промышленной собственности: учебник [текст] / О.А. Городов. – М.: Статут, 2011. – 942 с.
4. Пиленко А.А. Право изобретателя [текст] / А.А. Пиленко. – М.: Статут, 2001. – 688 с.
5. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации [текст] / А.П. Сергеев. – М.: Теис, 1996. – 704 с.

Надійшла до редколегії 12.02.13

В. Вирченко, канд. экон. наук, доц.
КНУ имени Тараса Шевченка, Киев

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О СОДЕРЖАНИИ И ИСТОЧНИКАХ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Статья посвящена анализу эволюции теоретических подходов к исследованию содержания и источников права интеллектуальной собственности. Исследованы особенности возникновения и содержание теории промышленной собственности, договорной, рентной и деликтной теорий. Рассмотрена имущественная конструкция и концепция личных прав. Проанализировано содержание теории исключительных прав, интеллектуальных прав и теория клиентеллы.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, деликт, исключительное право, договорная теория, рентная теория, теория личных прав.

V. Virchenko, Phd, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

HISTORY OF THEORETICAL CONCEPTIONS DEVELOPMENT OF NATURE AND SOURCES OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHT

Article is devoted to analysis of evolution of the theoretical approaches to investigation of nature and sources of intellectual property right. Peculiarities of origin and contents of the industrial property theory, contractual theory, rent theory and delictual theory are investigated. Intangible construction and conception of personal rights are considered. The contents of sole rights theory, intellectual rights theory and clientella theory are analyzed.

Keywords: intellectual property right, delict, sole right, contractual theory, rent theory, theory of personal rights.

УДК 611.12

А. Вітренко, канд. экон. наук, доц.
КНУ имени Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВІСТЬ СУЧАСНОЇ РЕКЛАМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ НОВОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуті особливості сучасної реклами як інформаційного продукту та її значення в умовах ринкової економічної системи.

Ключові слова: реклама, інформація, інформаційний продукт, конкуренція.

Процес формування реклами як складової частини ринкової інфраструктури одного із секторів ринкової економіки в Україні почався стихійно. Колишнього досвіду організації комерційної рекламної діяльності, що існував в умовах командно-адміністративної системи, було недостатньо для нових економічних реалій. В

умовах, коли господарські зв'язки між товаровиробниками і споживачами встановлювалися централізовано, потреба в рекламі як комерційній інформаційній комунікації багато в чому мала символічний характер. Тільки в зовнішньоекономічній діяльності, а також у роздрібній торгівлі, де в принципі було неможливо "дійти" до кож-